

**Evropská komise
proti rasismu a nesnášenlivosti**

**Třetí zpráva o České
republice**

Přijata dne 5. Prosinec 2003

Štrasburk, 8. Června 2004

Pro další informace o práci Evropské komise proti rasismu a intoleranci (ECRI) a o dalších aktivitách Rady Evropy v této oblasti kontaktujte prosím

Secretariat of ECRI
Directorate General of Human Rights – DG II
Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

Navštivte naši webovou stránku: www.coe.int/ecri

OBSAH

PŘEDMLUVA.....	5
ÚHRNEM.....	6
I. DOPLNĚNÍ DRUHÉ ZPRÁVY ECRI O ČESKÉ REPUBICE.....	7
MEZINÁRODNÍ PRÁVNÍ NÁSTROJE.....	7
ÚSTAVNÍ USTANOVENÍ A DALŠÍ ZÁKLADNÍ PŘEDPISY.....	8
- Zákon o státním občanství	8
USTANOVENÍ TRESTNÍHO ZÁKONA.....	9
USTANOVENÍ OBČANSKÉHO A SPRÁVNÍHO PRÁVA.....	11
VÝKON SPRAVEDLNOSTI	12
SPECIALIZOVANÉ ORGÁNY A DALŠÍ INSTITUCE.....	12
PŘIJÍMÁNÍ A STATUT OSOB BEZ STÁTNÍHO OBČANSTVÍ	13
- Uprchlíci a žadatelé o azyl	13
ILEGÁLNÍ MIGRANTI.....	15
ANTISEMITISMUS	16
ZAMĚSTNÁNÍ	16
MÉDIA	17
RASOVĚ MOTIVOVANÉ NÁSILÍ.....	18
CHOVÁNÍ STRÁŽCŮ ZÁKONA	19
MONITOROVÁNÍ SITUACE.....	20
II: SPECIFICKÉ OTÁZKY	21
SITUACE ROMŮ NA MÍSTNÍ ÚROVNI.....	21
- Separace romských společenství od většinové společnosti	21
AKCE NA MÍSTNÍ ÚROVNI, ZAMĚŘENÉ NA POTÍRÁNÍ DISKRIMINACE A SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ	22
DĚTI ZE ZRANITELNÝCH SKUPIN	24
- Přístup romských dětí ke vzdělání.....	24
ODEBÍRÁNÍ ROMSKÝCH DĚTÍ Z RODIN	27
ŠPATNÉ ZACHÁZENÍ S DĚTMI ZE ZRANITELNÝCH SKUPIN	28
LITERATURA	29

Předmluva

Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) byla zřízena Radou Evropy. Je to nezávislý orgán zaměřený na monitorování lidských práv, specializovaný na otázky ve vztahu k rasismu a nesnášenlivosti. Skládá se z nezávislých a nestranných členů, kteří jsou jmenováni na základě své morální autority a uznávané odborné znalosti v otázkách rasismu, xenofobie, antisemitismu a nesnášenlivost.

Jedním z pilířů pracovní náplně ECRI je individuální přístup k jednotlivým zemím, kdy se analyzuje situace v oblasti lidských práv v každé členské zemi Rady Evropy a předkládají návrhy a podněty, jak řešit popsane problémy.

Individuální přístup se aplikuje na veškeré členské státy Rady Evropy bez rozlišování. Práce probíhá ve 4 - 5letých cyklech a každý rok obsáhne 9 - 10 zemí. Zprávy z prvního kola byly vypracovány koncem r. 1998, zprávy z druhého kola koncem r. 2002. Zprávy z třetího kola se začaly připravovat v lednu 2003.

Zprávy z třetího kola se zaměřují na „implementaci“. Zkoumají, zda hlavní doporučení ECRI z předchozí zprávy byla vzata v úvahu a implementována a pokud ano, nakolik úspěšně a s jakým účinkem. Zprávy z třetího kola se také zaměřují na „specifické otázky“, vybrané v souvislosti s konkrétní situací v různých zemích, tak jak byly v každé zprávě podrobně prozkoumány.

Pracovní metody pro přípravu zpráv zahrnují dokumentární analýzy a kontaktní návštěvu v dané zemi a důvěrný rozhovor s jejími úřady.

Zprávy ECRI nejsou výsledkem průzkumu nebo svědeckých výpovědí. Jsou analýzou, vycházející z množství informací, získaných z široké škály různých zdrojů. Dokumentární studie se opírají o významný počet národních i mezinárodních písemných pramenů. Návštěva in situ umožňuje bezprostřední setkání s dotčenými kruhy (vládními i nevládními) s perspektivou nashromáždění podrobných informací. Důvěrný dialog státním úřadům poskytuje možnost navrhnout pozměnění nebo doplnění návrhu zprávy, pokud to považují za vhodné, což umožňuje opravit eventuální věcné chyby, jež by zpráva mohla obsahovat. Pokud si přejí, mohou na závěr tohoto dialogu státní úřady požádat, aby jejich názor byl k závěrečné zprávě ECRI doplněn formou přílohy.

Následující zpráva byla vypracována ECRI, jež za ni nese veškerou zodpovědnost. Popisuje situaci k datu 5. prosince 2003 a jakékoli změny, nastalé po tomto datu tudíž nejsou zahrnuty do následující analýzy ani vzaty v úvahu v doporučeních a návrzích, předložených ECRI.

Úhrnem

Od zveřejnění druhé zprávy ECRI o České republice dne 18. června 1999 bylo dosaženo pokroku v řadě oblastí, na něž se zpráva zaměřuje.

V r. 2000 přijala česká vláda koncepci o integraci Romů, jež poskytla rámec úsilí o zlepšení situace Romů. Pro zlepšení postavení romské komunity byla učiněna různá opatření, včetně škály úspěšných iniciativ jako např. nulté ročníky a pedagogičtí asistenti. Novelou zákona o českém občanství usnadnilo získat občanství Romům, kteří na území České republiky dlouhodobě pobývali. Vláda schválila návrh zákona proti diskriminaci, který by měl být předložen Parlamentu v r. 2004. Byla taktéž přijata opatření, usilující řešit problém rasově motivovaného násilí, včetně kroků nutných pro lepší uplatňování ustanovení trestního zákona. Kromě toho byla pro zlepšení vztahů s menšinovými komunitami vypracována národní strategie na ochranu menšin.

Ve druhé zprávě ECRI je však také řada doporučení, jež nebyla implementována, anebo ne zcela. Jedná se obzvláště o problémy spojené s potíráním diskriminace a nerovnosti na místní úrovni a tohle je záležitost, jež ECRI leží obzvláště na srdci. V situaci Romů nastalo jen pramalé zlepšení a jejich marginalizace vůči většinové společnosti nadále nabývá fyzické podoby, s tím, jak se ocitají v ghettech nevyhovujících sídlištích na okrajích měst. Mnoho romských dětí je také nadále posíláno do zvláštních škol pro mentálně postižené a neúměrně vysoký počet těchto dětí je odebrán rodinám a umisťován do státních ústavů náhradní péče. Znepokojujícím problémem je i nadále rasově motivované násilí a špatné zacházení s Romy, včetně dětí, ze strany policie. ECRI navíc poukazuje na celou řadu problémů v souvislosti s žadateli o azyl a migranty, kde obzvláštní znepokojení vyvolává zadržování dětí.

V této zprávě ECRI doporučuje, aby se české úřady více zaměřily na určitý počet oblastí. Mezi jinými požaduje, aby byly vynaloženy dodatečné prostředky na potírání diskriminace na místní úrovni. České instituce by zároveň měly uplatňovat strategii, vedoucí ke zlepšení integrace Romů do české společnosti. ECRI doporučuje, aby se urychlenými opatřeními zabránilo pokračujícímu vytlačování Romů z jejich bydlišť a snahy se naopak zaměřily na jejich opětovnou integraci do většinové společnosti, včetně umisťování romských dětí do normálních škol. Dalším doporučením je urychlené přijetí zákona proti diskriminaci a poskytnutí bezplatné právní pomoci nemajetným obětem diskriminace. ECRI nabádá české úřady, aby posílily opatření na potírání rasově motivovaného násilí, včetně důslednějšího uplatňování ustanovení trestního zákona. ECRI dále vybízí, aby úřady důsledně postupovaly proti případům hrubého zacházení s příslušníky menšinových skupin ze strany policie. ECRI rovněž formuluje doporučení, zaměřená na zajištění práv žadatelů o azyl a migrantů.

I. DOPLNĚNÍ DRUHÉ ZPRÁVY ECRI O ČESKÉ REPUBLICĚ

Mezinárodní právní nástroje

1. Ve své druhé zprávě ECRI doporučila, aby Česká republika učinila prohlášení ve smyslu článku 14 Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, jenž jednotlivcům i skupinám propůjčuje právo podání k Výboru pro odstranění rasové diskriminace. ECRI rovněž doporučila, aby Česká republika podepsala a ratifikovala následující mezinárodní smlouvy: Evropskou chartu pro regionální a menšinové jazyky, Evropskou úmluvu o právním postavení migrujících pracovníků a Úmluvu o účasti cizinců ve veřejném životě na místní úrovni. ECRI kromě toho doporučila, aby Česká republika ratifikovala revidovanou Evropskou sociální chartu.
2. ECRI s potěšením konstatuje, že Česká republika dne 11. října 2000 učinila náležité prohlášení ve smyslu článku 14 Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace. ECRI rovněž s potěšením konstatuje, že 9. listopadu 2000 Česká republika podepsala Evropskou chartu pro regionální a menšinové jazyky a 7. června 2000 Úmluvu o účasti cizinců na veřejném životě na místní úrovni.
3. Česká republika prozatím nepodepsala Evropskou úmluvu o právním postavení migrujících pracovníků, ani Dodatečný protokol k Úmluvě proti kyberzločinu, týkající se kriminalizace aktů rasové nebo xenofobní povahy, spáchaných prostřednictvím počítačových systémů.
4. Česká republika zatím neratifikovala revidovanou Evropskou sociální chartu ani Evropskou úmluvu o státním občanství.
5. ECRI s potěšením bere na vědomí, že Česká republika 4. listopadu 2000 podepsala 12. protokol Evropské úmluvy o lidských právech (ECHR).
6. Co se týká začlenění mezinárodních smluv do českého právního řádu a jejich právní síly, ECRI konstatuje, že byla provedena novelizace odpovídajících ustanovení české ústavy, umožňující, aby se vyhlášené a ratifikované mezinárodní smlouvy staly nedílnou součástí zdejšího právního řádu a měly přednost před rozporným zákonem.

Doporučení:

7. ECRI doporučuje, aby české úřady podepsaly a ratifikovaly Evropskou úmluvu o právním postavení migrujících pracovníků, Mezinárodní úmluvu o ochraně práv veškerých migrujících pracovníků a Dodatkový protokol k Úmluvě proti kyberzločinu. Doporučuje rovněž, aby české úřady ratifikovaly Evropskou chartu o regionálních a menšinových jazycích, Úmluvu o účasti cizinců na veřejném životě na místní úrovni, revidovanou Evropskou sociální chartu a Evropskou úmluvu o státním občanství. ECRI rovněž naléhavě vyzývá k co nejrychlejší ratifikaci Protokolu 12 ECHR.

Ústavní ustanovení a další základní předpisy

8. Článek 1 české Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina) stanoví, že lidé jsou „svobodní a navzájem sobě rovni ve své důstojnosti a ve svých právech“. Článek 3 Listiny zakazuje diskriminaci, s poukazem na to, že „základní lidská práva a svobody jsou garantovány každému, bez ohledu na pohlaví, rasu, barvu kůže, jazyk, víru, náboženství, politické či jiné přesvědčení, etnický nebo jiný původ, příslušnost k národnostní nebo etnické menšině, majetku, původu nebo postavení“. ECRI bere na vědomí, že Ústavní soud může přijímat stížnosti na porušení těchto práv tam, kde jsou porušena platným rozhodnutím vzešlým ze soudního řízení, anebo jakýmkoli jiným opatřením nebo zásahem veřejné moci. ECRI zjistila, že výše uvedená ustanovení Listiny nebyla doposud aplikována na případy rasové diskriminace a v jediném případě, který se dostal před Ústavní soud, kde se jednalo o problém segregace romských dětí do zvláštních škol, byl zamítnut z formálních důvodů a předán příslušným institucím.

Doporučení:

9. ECRI apeluje na české úřady a obzvláště na soudní orgány, aby při řešení případů rasové diskriminace ze strany veřejných institucí na místní i celostátní úrovni využívaly antidiskriminačního ustanovení v Listině. Vybízí rovněž české úřady, aby dbaly na to, že orgány všech úrovní budou obeznámeny s články 1 a 3 Listiny.

- Zákon o státním občanství

10. Ve své druhé zprávě o České republice ECRI doporučila urychlené schválení novel zákona o státním občanství, jež byly předloženy Parlamentu v době, kdy ECRI svou zprávu vydala (18. června 1999). Doporučeny byly různé kroky pro efektivní implementaci novelizovaného zákona, včetně pružných administrativních pokynů pro dokazování pobyt a přísně centralistické vládní kontroly nad místními úřady, jež při přijímání a zpracování žádosti o udělení státního občanství hrají klíčovou roli.
11. ECRI s potěšením konstatuje, že Český Parlament schválil novely zákona o státním občanství, jež usnadňují proceduru získání občanství pro občany bývalého Československa, kteří mají na území České republiky dlouhodobý pobyt. Tyto novely zavádějí možnost alternativního postupu, kdy dané osoby se mohou přihlásit k českému občanství tak, že dokážou, že měly od data rozdělení Československa (31. prosince 1992) stálé bydliště na území České republiky. Podobný alternativní postup vyřešil problémy se získáváním občanství většiny Romů, kteří měli dlouhodobý pobyt na území České republiky. S potížemi se nadále střetávají převážně Romové, kteří mají problém prokázat své skutečné bydliště - jde převážně o osoby bez stálého zaměstnání nebo bydliště - a Romové, jejichž pobyt je považován za přerušovaný, jelikož po jistou dobu opustili zemi ve snaze získat azyl v zahraničí.

Doporučení:

12. ECRI doporučuje, aby české úřady zahájily nezbytné kroky k vyřešení přetrvávajících problémů při získávání občanství, s nimiž se potýkají Romové, kteří byli občany někdejšího Československa a přitom dlouhodobě nebo po celý život pobývali na území České republiky. ECRI vyzývá státní úřady, aby zaujaly co nejvelkorysejší postoj, a to i pro ty členy romské komunity, kteří ze země odjeli ve snaze získat azyl.

Ustanovení trestního zákona

13. Ve své druhé zprávě ECRI doporučila institucím trestního soudnictví na všech úrovních aktivnější využívání ustanovení trestního zákona, postihujícího činy s podtextem rasismu nebo intolerance. ECRI navrhla celou škálu opatření, včetně zlepšení způsobu evidence a monitorování rasově motivovaných přečinů a proškolení soudců.
14. Od zveřejnění druhé zprávy ECRI učinily české úřady řadu kroků ve snaze zlepšit znění těch ustanovení trestního práva, jež postihují rasově motivované přečiny. Byla ustavena Komise pro potírání extremismu, rasismu a xenofobie, v níž jsou zastoupení různí představitelé státní správy. Tato komise, jež je poradním orgánem ministra vnitra, shromažďuje informace a koordinuje přístup orgánů státní správy k boji proti extremismu, rasismu a xenofobii. V policejních složkách bylo speciálně proškoleny 140 policistů pro boj s rasově motivovaným násilím, další obecná opatření byla zaměřena na poskytnutí vzdělání o lidských právech a na budování důvěry v menšinových komunitách¹. Iniciativy zaměřené na školení státních zástupců a soudců se údajně setkaly s menším úspěchem, jelikož nabízené kurzy nezbudily velký zájem a soudci je vnímali jako vnější zásah do své autonomie. Nejvyšší státní zástupce však vydal pokyn pro všech státní zástupce, aby tyto případy brali velmi vážně.
15. Také trestní zákoník se dočkal několika novel, zaměřených na posílení ustanovení proti rasově motivovaným činům. Pro vyřešení problému zužující soudní výklad byla například k mnoha odstavcům připojena pohnutka „etnický původ“. Novela jasně stanoví, že pokud jsou jmenované činy spáchány proti Romům, pak se na ně tato ustanovení vztahují. Vznikla rovněž možnost přísnějšího postihu jistých činů, spáchaných sdělovacími prostředky nebo rasistickými organizacemi.
16. Vzdor těmto a dalším opatřením zůstává implementace ustanovení trestního zákona, zaměřených na rasově motivované zločiny, neadekvátní. Zpráv o rasově motivovaném násilí neubývá. Je těžké utvořit si jasnou představu o rozsahu tohoto problému, jelikož značný počet podobných aktů se vůbec nehlasí; ty, jež ohlášené jsou, zase nebývají klasifikované jako rasově motivované, a ty, které jsou takto klasifikované, jsou v dostupných statistikách zahrnuty společně v jedné skupině s ostatními „extremistickými“ přečiny. Přitom rasově motivované útoky, páchané nejčastěji skinheady, zůstávají problémem takového rozsahu, že členové romské komunity, stejně jako příslušníci ostatních zjevně odlišných menšin, se cítí ohroženi a svůj pohyb usměrňují tak,

¹ Tyto obecnější snahy jsou podrobněji popsány v bodu „Chování strážců zákona“

aby minimalizovali nebezpečí útoku. Kromě útoků zůstávají hojně rozšířené i jiné projevy skinheadů a dalších rasistických organizací, například demonstrace, koncerty, publikace a internetové stránky. Obavy vzbuzuje hojně rozšiřování tiskovin prezentujících rasistické a antisemitské názory více „akademickým“ způsobem, jenž pak může oslovit i většinovou veřejnost².

17. Problémy s implementací přetrvávají v oblasti trestního soudnictví. Stížnosti na rasově motivované skutky někdy policie zamítá a pokud je akceptuje, zhusta je špatně klasifikuje. K vyšetřování podobných stížností často nedojde vůbec, nebo je neadekvátní. Navíc je policie sama obviňována z páchání aktů rasově motivovaného násilí³, což má neblahý dopad na ochotu obětí policii podobné skutky hlásit. Nevládní organizace rovněž vyjadřují znepokojení nad způsobem, jímž jsou případy projednávány u soudů, a poukazují například na opakované průtahy, způsobené nepřítomností obviněných. I v případech, kde je obžaloba úspěšná, bývají často skutky obviněných přehodnoceny jako méně závažné, v rozsudcích pak posuzovány shovívavě a trestány podmínečně.

Doporučení:

18. ECRI je toho názoru, že je nutno podniknout další kroky na všech úrovních trestního soudního systému - u policie, státního zastupitelství i soudů - aby se zlepšila účinnost ustanovení trestního zákona, zaměřených na potírání rasově motivovaných činů.
19. ECRI doporučuje, aby české úřady věnovaly větší úsilí zlepšení způsobu, jímž jsou stížnosti na rasově motivované činy zaznamenávány, klasifikovány, vyšetřovány a stíhány. Tomu je nutné věnovat více lidských i finančních zdrojů a zvážit změnu pracovních metod tak, aby stížnosti byly vyřizovány způsobem, jaký zasluhují.
20. ECRI doporučuje, do vyšetřování rasově motivovaných činů byli důsledně zapojováni policisté speciálně proškolení pro potírání těchto činů a aby efektivita jejich práce byla monitorována. Bylo by užitečné, kdyby se toto opatření dotklo i ostatních policistů v celé zemi. Právě tak státní zástupci, jmenovaní pro tyto činy, by měli být proškoleni tak, aby zařazení, vyšetřování a stíhání rasově motivovaných činů probíhalo náležitým způsobem.
21. ECRI doporučuje, aby české úřady výrazně zvýšily úsilí při vzdělávání soudců i budoucích soudců v otázkách spjatých s naplňováním legislativy, týkající se rasově motivovaných činů.
22. ECRI rovněž nabádá české úřady, aby se nadále snažily monitorovat aktivity skinheadů a dalších rasistických organizací a rozvíjeli metody, jak rychle a účinně zasahovat proti plánovaným nebo již probíhajícím incidentům a útokům.
23. ECRI rovněž naléhá na české úřady, aby důkladněji a podrobněji monitorovaly implementaci ustanovení trestního práva, zaměřené na potírání rasově motivovaných činů.

² Viz též kapitola „Antisemitismus“ dále v textu

³ Viz rovněž kapitola (Chování policistů“ dále v textu

Ustanovení občanského a správního práva

24. Ve své druhé zprávě o České republice ECRI doporučuje zavedení souhrnné antidiskriminační legislativy, vztahující se na všechny oblasti života, včetně zaměstnání, vzdělání, bydlení a přístupu k službám a veřejně přístupným místům.
25. ECRI s potěšením konstatuje, že v září 2003 vláda schválila návrh souborného zákona, vycházejícího z ustanovení o rovném zacházení a ochraně proti diskriminaci. Vládní úředníci nyní připravují podrobnější a paragrafované znění tohoto návrhu zákona a ta bude znovu předložena vládě ke schválení. Bude-li schválena, bude pak předložena ke schválení Parlamentu.
26. ECRI vítá skutečnost, že řada ustanovení ve schváleném návrhu zákona reflektuje Doporučení ECRI č. 7 k vnitrostátnímu zákonodárství pro potírání rasismu a rasové diskriminace. Tato ustanovení obsahují například definici přímé i nepřímé diskriminace s tím, že pozitivní akce ve prospěch znevýhodněných skupin nesmí být považována za diskriminaci; výslovné konstatování, že určité konkrétní činy představují formu rasismu (jako např. obtěžování a pronásledování osob, které se snaží chránit jiné proti diskriminaci anebo při jejich ochraně napomáhají); otevřený seznam motivů. Ustanovení se vztahují na nejrůznější oblasti života a počítají s vytvořením specializovaného orgánu, zaměřeného na podporu rovnosti příležitostí bez diskriminace; zavazují soukromé i veřejné osoby, aby při výkonu svých funkcí v souladu se zvláštními pravidly dbaly na rovné zacházení se všemi⁴.
27. ECRI nicméně soudí, že tento zákon by mohl být ještě více posílen, pokud by vzal v úvahu další náměty formulované v Doporučení ECRI č. 7 pro obecnou politickou linii, obzvláště ve vztahu k následujícím tématům: činy, jež by měly být výslovně uvedeny jako formy diskriminace (včetně segregace); dotčené oblasti života (včetně přístupu k veřejným prostranstvím, činnosti policie a dalších složek prosazování zákonnosti a pracovníků pohraniční kontroly); nápravná opatření (včetně výplat kompenzace obětem za hmotné i morální škody, navrácení ztracených práv i nepeněžních forem odškodného); a sdílení důkazního břemene mezi údajnou obětí a diskriminujícími. Přestože současný návrh zákona se nezmiňuje o otázce sdílení důkazního břemene, nedávná novela soudního řádu toto sdílení umožňuje v případech přímé i nepřímé rasové diskriminace v určitých oblastech života. Tento posun umožněný v soudním řádu se však nevztahuje na všechny formy diskriminace a všechny oblasti života, uvedené v návrhu zákona proti diskriminaci.

Doporučení

28. ECRI podporuje české úřady ve snaze přijmout komplexní zákon o rovném zacházení a ochraně proti diskriminaci. Naléhá, aby při přípravě tohoto zákona české úřady počítaly s nezbytností zajistit co nejvyšší stupeň ochrany obětem rasové diskriminace. V této souvislosti ECRI rovněž naléhavě doporučuje, aby české úřady vzaly v úvahu Doporučení ECRI č. 7 k vnitrostátnímu zákonodárství pro potírání rasismu a rasové diskriminace, zejména ve vztahu k výše uvedeným oblastem.

⁴ Tento aspekt zákona je pojednán v části zprávy nazvané „Specializované orgány a další instituce“

Výkon spravedlnosti

29. Ve své druhé zprávě ECRI doporučila, aby stát poskytoval nemajetným obětem diskriminace bezplatnou právní pomoc.
30. Nevládní organizace uvádějí, že nemalé překážky nadále brání snahám obětí diskriminace hledat zastání u českých soudů. Tuto obtíž nadále zhoršují vysoké soudní poplatky a při občanském řízení i riziko povinnosti hradit náklady protistrany. V současné době se připravuje nový návrh zákona o právní pomoci, ovšem text tohoto návrh nebyl ECRI poskytnut. Podle českých úřadů tam patrně zvláštní ustanovení o obětech diskriminace nebude.

Doporučení

31. ECRI znovu opakuje své doporučení, že obětem diskriminace bez vlastních prostředků by měla být poskytnuta bezplatná právní pomoc. Poukazuje také v tomto ohledu na své Doporučení č. 7 pro obecnou politickou linii.

Specializované orgány a další instituce

32. Ve své druhé zprávě ECRI doporučuje vytvoření specializovaného orgánu, jehož pravomoci by mj. zahrnovaly možnost poskytnout právní pomoc údajným obětem diskriminace a zvyšovat povědomí veřejnosti o problémech rasismu a rasové diskriminace.
33. Výše zmíněný návrh zákona o rovném zacházení a ochraně proti diskriminaci⁵ počítá s vytvořením nezávislého orgánu, Střediska pro rovné zacházení, jehož cílem by bylo napomáhat potlačení rasismu a xenofobie a prosazovat rovné zacházení se všemi. Ve svém Doporučení č. 7 pro obecnou politickou linii poskytla ECRI podrobné vodítko ohledně postavení, role a funkcí, jimiž by podle ní měly tyto specializované národní orgány disponovat⁶. ECRI konstatuje, že mnoho aspektů navrhovaného Střediska doporučení ECRI reflektují. ECRI by však chtěla zdůraznit, že ve svém Doporučení č. 7 pro obecnou politickou linii uvádí, že mezi kompetence národních specializovaných orgánů by mely patřit: nezbytné pravomoci pro vyšetřování stížností a možnost dávat podnět k soudnímu řízení a účastnit se ho.
34. Ve své druhé zprávě ECRI doporučila, aby veřejný ochránce lidských práv (ombudsman) měl takové pravomoci a kompetence, jež by umožnily efektivní a trvalé zlepšení situace v zemi v oblasti rasismu a diskriminace. ECRI zároveň doporučila, aby této instituci byly přiděleny dostatečné zdroje a adekvátní zastoupení na místní úrovni po celé zemi.
35. Institut ombudsmana vznikl v r. 1999 a projednával některé případy diskriminace, obzvláště pokud byly součástí jiných případů a měly sociální kontext. ECRI se otázce místního zastoupení věnuje v oddíle II této zprávy⁷.

⁵ Viz „Ustanovení občanského a správního práva“ výše v textu

⁶ Viz Doporučení ECRI pro obecnou politickou linii č. 2 a 7

⁷ Situace Romů na místní úrovni

36. Ve své druhé zprávě ECRI nabádá české úřady, aby se zaměřily na obtíže, s nimiž se potýká vládní Rada vlády pro lidská práva, Rada vlády pro národnostní menšiny a Rada vlády pro záležitosti romské komunity (dále jen *Rada pro romské záležitosti*), zejména aby zajistily, že těmto orgánům budou poskytnuty adekvátní zdroje.
37. ECRI je přesvědčena, že tyto orgány hrají v české společnosti klíčovou roli a především poskytly prostor pro dialog mezi státními institucemi, občanskými organizacemi a zástupci menšin. Ústřední roli sehrávají rovněž při rozvoji koordinovaného přístupu k záležitostem rasismu a nesnášenlivost. Posílení zdrojů, jež by těmto orgánům umožnilo přímo uskutečňovat programy a obzvláště opatření v rámci „Vládní politiky integrace Romů“, by vedlo k větší účinnosti, lepší koordinaci a lepšímu hodnocení těchto programů

Doporučení

38. ECRI vyjadřuje podporu České republice ve snahách o vytvoření Střediska pro rovné zacházení a naléhá na české orgány, aby tomuto středisku poskytla nezbytné kompetence pro co nejúčinnější plnění jeho mandátu. ECRI nabádá české úřady, aby hledaly vodítko v jejím Doporučení pro obecnou politickou linii č. 2 a č. 7, zejména co se týká pravomoci vést vyšetřování a možnosti, aby specializované orgány mohly iniciovat a účastnit se soudního řízení.
39. ECRI doporučuje, aby ombudsman i nadále věnoval zvláštní pozornost možným rasistickým a diskriminačním aspektům stížností a případů jemu předložených.
40. ECRI doporučuje, aby české úřady zajistily náležité finanční a lidské zdroje pro úřad ombudsmana i výše uvedené vládní rady a umožnily jim tak fungovat co nejefektivněji. Zvláště doporučuje, aby české úřady zvážily možnost navýšení zdrojů pro tyto vládní rady, což by jim poskytlo možnost působit aktivně proti rasismu a nesnášenlivost, například v rámci „Vládní koncepce pro integraci Romů“.

Přijímání a statut osob bez státního občanství

- *Uprchlíci a žadatelé o azyl*

41. Ve své druhé zprávě ECRI zaznamenala příklady nesnášenlivých výroků o cizincích bez občanství ze strany některých veřejných osobností, které sdělovací prostředky rozšířily, a zdůraznila, že podobné výroky přispívají k vytvoření ovzduší napětí, jež může nakonec vést k nárůstu nesnášenlivého chování a postojů. ECRI doporučuje, aby české úřady důsledněji dohlížely na uplatňování opatření, jejichž cílem je usnadnění integrace uprchlíků, obzvláště na místní úrovni. ECRI také doporučila, aby konkrétní součástí profesionální přípravy úředníků, kteří se zabývají uprchlíky, žadateli o azyl a jinými zranitelnými skupinami, byly programy zaměřené na jiné kultury a také na lidská práva.
42. Četné novely české legislativy v oblasti azylové politiky a přistěhovalectví, jež byly od druhé zprávy ECRI přijaty, zpřísnily podmínky v této oblasti s jasným cílem zabránit zneužívání azylového systému ekonomickými migranty,

snažícími se zůstat v České republice nebo ilegálně přejít do dalších zemí. Tyto novely například neumožňují uchazečům o azyl po dobu jednoho roku v zemi pracovat a pro ty, kteří zůstávají mimo azylová střediska, se finanční podpora omezuje jen na tři měsíce. Na pražském letišti byla rovněž zřízena speciální zrychlená azylová procedura. Co se týká zaměstnání, nevládní organizace upozorňují že i když po uplynutí roční lhůty mají uchazeči o azyl možnost pracovat, zůstávají nadále v nejistém a zranitelném postavení, jelikož cizinecká policie jim prodlužuje vízum vždy jen o dva měsíce.

43. Nedávná novela azylového řízení zavedla možnost soudního odvolání, čímž propůjčila správnímu soudu pravomoc přezkoumat právní a faktické okolnosti. Teoreticky má azylové řízení trvat celkově několik měsíců. V praxi však podle zpráv nevládních organizací řízení trvá v průměru dva a půl roku. Většina žadatelů tuto dobu tráví v azylových střediscích, kde jsou ubytováni, což jsou většinou bývalá kasárna v osamocených lokalitách, odříznutá od většiny české společnosti.
44. ECRI je znepokojena, že přijetí výše zmíněných restriktivních opatření a jejich prezentace coby prostředků k omezení ekonomické migrace by mohlo vést ke stigmatizaci cizinců v očích veřejnosti a přispět k nárůstu rasismu a xenofobie. Bylo zdůrazněno, že délka celého procesu v kombinaci s izolací uchazečů o azyl zhoršuje psychologické a fyzické útrapy a pro ty, jimž je nakonec azyl udělen, zbytečně oddaluje integraci do české společnosti. Opatření, jež zabraňují žadatelům hledat zaměstnání a omezují vyplácení pomoci těm, kdo přebývají v soukromých bytech, tyto těžkosti nadále prohlubují.

Doporučení

45. ECRI doporučuje, aby vzhledem k potenciálnímu dopadu na všeobecné klima a názory na menšiny a osoby cizího původu a vzhledem k rasistickým a xenofobním extremistickým hnutím české úřady přehodnotily legislativu i svůj postup vůči uchazečům o azyl a migrantům. Jejich postup by měl reflektovat skutečnost, že tyto osoby nejsou žádní zločinci, ale prostě jen lidé, hledající buď svobodu před pronásledováním nebo před ekonomickými a sociálními útrapami.
46. ECRI zdůrazňuje, že je důležité uchazečům o azyl poskytnout příležitost účastnit se života místní společnosti už v období, kdy je jejich žádost přezkoumávána. Proto doporučuje, aby české úřady začlenily ubytovací střediska do místních společenství, vycházely vstříc možnosti ubytování v soukromí, dovolily co nejrychleji pracovat, zajistily, aby děti měly přístup ke vzdělání, poskytly možnost výuky jazyka a zvážily další opatření, jež by napomohla kontaktům s českou společností.
47. ECRI klade důraz na to, že zavedení zrychleného azylového řízení na letišti nesmí představovat oslabení práv uchazečů o azyl.
48. ECRI doporučuje, aby úředníci činní v oblasti azylu a migrace byli vzděláváni v oblasti lidských práv a seznamováni s okolnostmi a podmínkami, jež jsou u kořene migrace.

Ilegální migranti

49. ECRI je znepokojena tím, že migranti, jejichž totožnost se nepodaří prokázat anebo jsou podezřelí, že se budou vyhýbat vyhoštění, jsou běžně umisťováni do záchytných středisek. Mezi takovými osobami jsou i ti, kdo požádají o azyl, když jsou zadrženi policií. Po šestiměsíčním pobytu v tomto středisku jsou pak uchazeči o azyl převezeni do běžného ubytovacího střediska. Podmínky v záchytných střediscích jsou zhusta popisovány jako vězeňské, lidé jsou zadržováni v celách, jejich pohyb i kontakt s vnějším světem je přísně omezen. Nevládní organizace navíc upozorňují, že mají problémy se do těchto středisek dostat, neboť s uchazeči o azyl se mohou setkat jen tehdy, pokud ti o to výslovně požádají. Ve většině případů však zadržení údajně nemají ani ponětí, že podobné organizace existují a tudíž o jejich pomoc nežádají. V oddíle II této zprávy se ECRI zaměřuje na problém zadržování nezletilých⁸.
50. Nevládní organizace udávají, že osoby, jež se ocitnou v záchytných střediscích, neboť se neprokázala jejich totožnost, jsou po šesti měsících propouštěni s vízem pro opuštění země, zpravidla během pětidenní lhůty. Takto se tito lidé ocitají v situaci, kdy cokoliv udělají, bude nelegální. Nemohou legálně překročit hranici bez osobních dokladů a také nemohou zůstat v České republice. Stávají se tak snadnou obětí převaděčů nebo jsou zneužiti jiným způsobem, například pro sexuální průmysl nebo na černém pracovním trhu. Ministerstvo vnitra nedávno zahájilo program dobrovolného návratu ve spolupráci s Mezinárodní organizací pro migraci a v jeho rámci byl určitý počet lidí navrácen do vlasti.
51. Česká republika je zároveň cílovou, tranzitní i výchozí zemí nezákonného obchodu s lidmi pro účely sexuálního zneužívání, otroctví, práce a dalších forem vykořisťování. Česká republika nedávno přijala Akční plán pro potírání nezákonného obchodu s lidmi za účelem sexuálního zneužívání, který zahrnuje model ochrany obětí. Oběti mají možnost získat pomoc od organizací, jež se na tento problém zaměřují a také dlouhodobější pomoc, pokud spolupracují s policií. Kromě toho byl nedávno novelizován trestní zákoník, který tak mezi oběti nezákonného obchodování s lidmi zahrnuje osoby bez rozdílu věku či pohlaví. Ve svém současném znění však tento zákon postihuje pouze nezákonný obchod za účelem sexuálního zneužívání a ostatní účely nepostihuje.

Doporučení

52. ECRI má za to, že k zadržování uchazečů o azyl a migrantů by české úřady měly uchylvat co nejméně a že délka pobytu v těchto zařízeních by měla být maximálně omezena a měla by podléhat přísné soudní kontrole. ECRI zároveň vybízí české úřady, aby zlepšily podmínky v těchto zařízeních a zajistily, aby osoby tam umístěné měly adekvátní informace a přístup k nevládním organizacím a dalším organizacím, jež poskytují pomoc.
53. ECRI naléhá na české úřady, aby svým konáním nestavěly osoby bez dokladů do situace setrvalé nezákonnosti a spíše se snažily pracovat na řešení, jež by bylo humánní a respektovalo lidská práva.

8

Viz „Děti z ohrožených skupin“

54. ECRI chválí snahu českých úřadů potírat nezákonný obchod s lidmi i úvahy o rozšíření programu ochrany obětí nejen na ty, jež spolupracují s policií, ale na všechny oběti. ECRI zároveň navrhuje, aby české úřady zvážily řešení problému nezákonného obchodování s lidmi nikoli pouze za účelem sexuálního vykořisťování, ale i pro účely, jež se blíží otroctví nebo nucené práci.

Antisemitismus

55. ECRI je znepokojeno tím, že do většinové české společnosti pronikají pod rouškou „vědeckých“ publikací antisemitistické myšlenky. Obzvláště židovská komunita vyjádřila znepokojení nad masovým rozšiřováním nedávné publikace s názvem „Tabu ve společenských vědách“, jež propaguje antisemitistické stereotypy. Tento trend je o to znepokojivější, že se neomezuje na společenské extrémní, ale zasahuje širokou veřejnost.

Doporučení

56. ECRI vybízí ty, již se v české společnosti spolupodílejí na vytváření veřejného mínění, tedy politiky, novináře a intelektuály, aby se veřejně vyjadřovali proti antisemitistickým idejím, i když přicházejí ve vědecké podobě. ECRI doporučuje iniciativy zaměřené na zvyšování informovanosti a školení, tak aby podobné názory v české veřejnosti a obzvláště u mládeže nemohly zakořenit. ECRI zároveň doporučuje, aby české úřady dohlédly na to, že jsou uplatňována patřičná právní ustanovení ke stíhání vydávání a šíření publikací, jež podporují rasovou nenávisť.

Zaměstnání

57. Ve své druhé zprávě o České republice ECRI doporučuje, aby se věnovalo větší úsilí dosahování dlouhodobě pozitivních účinků v zaměstnanosti členů znevýhodněných menšin, t.j. aby členové těchto skupin byli motivováni k účasti na kvalifikačních kurzech. Tyto kurzy by měly být široce dostupné a romským iniciativám i romským podnikatelům by při jejich organizování měla být poskytnuta podpora.
58. České úřady podnikly celou škálu opatření pro zmírnění dlouhodobé nezaměstnanosti „osob obtížně uplatnitelných na pracovním trhu“. Nejsou však žádné informace o dopadech těchto různých iniciativ na znevýhodněné menšiny, jako jsou například Romové, jelikož nelze shromažďovat údaje na základě etnické příslušnosti.
59. Vzdor těmto iniciativám jsou odhady nezaměstnanosti právě mezi Romy vysoké. Navíc existuje bezpočet zpráv o diskriminaci Romů, obzvláště při najímání pracovních sil. Členové jiných menšinových skupin, například muslimové, rovněž hlásí diskriminaci na pracovním trhu v okamžiku, kdy zaměstnavatelé uslyší cizí jméno nebo přízvuk. Stávající legislativa nezjednává dostatečnou nápravu obětem diskriminace. Nicméně, kromě antidiskriminačního zákona, zmíněného výše v této zprávě⁹, se na poli

⁹ Viz výše v textu „Ustanovení občanského a správního práva“

pracovního práva připravují novely, jež by měly také zahrnovat definice přímé a nepřímé diskriminace.

60. Vládní politika integrace Romů, již v aktualizované podobě přijala vláda v březnu 2003, udává, že stávající opatření by mohla být doplněna dalšími speciálními kroky, zaměřenými konkrétně na zmírnění nezaměstnanosti mezi členy romské komunity. Existuje návrh, že podnikatelským subjektům, zaměstnávajícím Romy (nebo „osoby obtížně umístitelné na pracovním trhu“) by byly nabídnuty určité výhody, například daňové zvýhodnění, platba pevné částky za každou takovouto zaměstnanou osobu, zvláštní zacházení při zadávání veřejných zakázek

Doporučení

61. ECRI doporučuje, aby pro zlepšení situace v zaměstnanosti Romů byla vyvinuta další snaha. Je toho názoru, že vzhledem k rozšířené a endemické povaze znevýhodňování a diskriminace, jimž musí Romové na pracovním trhu čelit, je nutné učinit zvláštní opatření (pozitivní diskriminace), zaměřené na překonání vysoké úrovně nezaměstnanosti mezi romskými komunitami. V tomto ohledu ECRI vybízí české úřady, aby *inter alia* pokračovaly v prosazování opatření, obsažených v aktualizované verzi Vládní politiky pro romskou integraci z března 2003.
62. ECRI vyjadřuje povzbuzení českým úřadům ve snaze o přijetí legislativy v oblasti zaměstnanosti a doporučuje, aby tak na všech stupních legislativního procesu nabídla účinnou nápravu pro případy diskriminace.

Média

63. Ve své druhé zprávě o České republice ECRI zaznamenala poškozující zobrazování Romů ve sdělovacích prostředcích, podporující stereotypy a zdůrazňující chování, jež je odlišné a pro Čechy „problémové“. ECRI doporučila, aby sdělovací prostředky přijaly profesionální kodex seberegulace, aby napomohly vyváženějšímu podávání informací o příslušnících menšinových skupin. ECRI zároveň doporučila, aby české úřady nadále bedlivě sledovaly případy, kdy média přímo poruší zákon.
64. Ačkoli podobný etický kodex zřejmě nebyl přijat ve všech sektorech médií, některé tiskoviny a kanály akceptovaly tuto politiku při podávání zpráv o záležitostech menšin. Česká média podle všeho věnují problémům rasově motivovaného násilí a diskriminace Romů, ale i způsobu, jímž jsou tyto zprávy podávány, zvýšenou pozornost. Nadále však existují některá většinová periodika a elektronická média, jež podporují negativní stereotypy o menšinách, obzvláště Romech, a rozdmýchávají tak klima rasismu.

Rasově motivované násilí

66. Společně s efektivnějším implementací ustanovení trestního zákona¹⁰ doporučila ECRI ve své druhé zprávě o České republice zaujmout k problému rasově motivovaného násilí ze strany extremistických skupin takový přístup, v němž by se podílelo více činitelů. ECRI rovněž zdůraznila význam širšího přístupu k tomuto problému s poukazem na to, že jde ruku v ruce s problémy revoltující mládeže, nezaměstnanosti a rozšířených stereotypů a předsudků vůči Romům a příslušníkům dalších menšin.
67. Ministerstvo školství, mládeže a sportu rozpracovalo koncepci potírání extremismu, jejíž součástí je školení učitelů a příprava vzdělávacích materiálů, s cílem boje proti rasismu, xenofobii a extremismu. Strategie má za cíl zavést do výuky škol různých typů (základních, zvláštních, středních, odborných) předměty jako „výchova demokratického občana“ a „interkulturní výchova“. Vzhledem k významným pravomocem místních školských pracovníků volit si předměty a materiály, není ECRI jasné, jak ministerstvo hodlá zajistit, aby tato strategie byla důsledně uplatňována na místní úrovni, a jak bude monitorovat způsob výuky těchto předmětů.
68. Ministerstvo práce a sociálních věcí rovněž vyvinulo koncepci zaměřenou na prevenci extremismu prostřednictvím práce s dětmi a mládeží, pocházejících se skupin nejvíce vystavených pokušení stát se součástí extremistických skupin. O konkrétních projektech realizovaných v rámci této koncepce však ECRI nedostala žádné informace.
69. Společně s ustanoveními trestního zákona existuje i mnoho dalších právních cest, jak dosáhnout rozpuštění nebo zabránit registraci rasistických organizací nebo politických stran a jak zakázat shromáždění těchto organizací. Vzhledem k četnosti výskytu skinheadských organizací a jejich aktivitám v České republice se však zdá, že tyto zákony jsou využívány jen zřídka. Ministerstvo vnitra toto vysvětluje skutečností, že většina rasistických organizací o registraci nežádá a o plánovaných shromážděních úřady neinformuje.

Doporučení

70. ECRI znovu opakuje své doporučení, aby české úřady zaujaly k problému rasově motivovaného násilí ze strany extremistických skupin přístup, opírající se o více činitelů. To předpokládá těsnou spolupráci policie, státního zastupitelství, místních úřadů odpovědných za bydlení, školství a sociální služby, dobrovolných organizací a také vytvoření místních komisí složených ze zástupců těchto agentur, které by zajišťovaly vzájemné informování, monitorování incidentů rasových útoků a rozvoj koordinovaného postupu.
71. ECRI doporučuje, aby české úřady vyvinuly prostředky, jak pomocí bdělého uplatňování patřičné legislativy zakázat aktivity skinheadských a rasistických organizací. ECRI zároveň doporučuje důslednou implementaci právních i jiných opatření zaměřených na boj proti podobným organizacím.
72. ECRI vítá snahu českých úřadů vyvinout vzdělávací nástroje, zaměřené na potlačování rasistických tendencí ve školách. ECRI doporučuje, aby se

¹⁰ Viz „Ustanovení trestního zákona“ výše v textu

podobné předměty staly základní součástí osnov, používaných všude na školách všech stupňů.

Chování strážců zákona

73. Ve své druhé zprávě o České republice ECRI doporučila, aby české úřady zřídily nezávislý mechanismus posuzování veškerých obvinění z policejní zvlů, vznesených příslušníky menšin, a aby jasně a na vysoké úrovni oznámily, že všechny podobné incidenty budou nestranně vyšetřeny a zjištění viníci potrestáni. ECRI taktéž doporučila rozpracování metod, jak dodat obětem odvahu k předložení stížnosti.
74. Novela trestního řádu (č.265/2001 Sb.) vstoupila v účinnost 1. ledna 2002, čímž se rozšířily pravomoci státního zástupce v oblasti vyšetřování trestních činů spáchaných příslušníky policie. Občanské organizace však namítají, že tato změna vyšetřovacího postupu je pouze kosmetická. V praxi je obvyklý postup, kdy počáteční vyšetřování těchto případů vede Inspektorát ministerstva vnitra.
75. ECRI je obzvláště znepokojena pokračujícími zprávami o případech hrubého zacházení a násilí vůči příslušníkům romské menšiny, včetně případů úmrtí ve vyšetřovací vazbě. Ačkoli došlo k jistému vyšetřování a byla vznesena obvinění, nezdá se, že by pachatelé byli předáni spravedlnosti.
76. Zdá se rovněž, že nadále přetrvává tendence stereotypu vidět v Romech spíše potenciální zločince než oběti. To znamená, že když dojde ke spáchání zločinu, až příliš snadno padá podezření na Romy a naopak, když jsou oběťmi zločinů, jejich stížnosti jsou často brány na lehkou váhu nebo nejsou náležitě vyřizovány. ECRI zároveň získala informace o špatném chování vůči romským dětem, které bude pojednáno v oddíle II této zprávy¹¹.
77. Ve své druhé zprávě ECRI navrhla celou škálu opatření pro budování důvěry a zlepšení vztahů mezi policií a romskými komunitami, včetně větší snahy o nábor policistů z menšinových skupin; jmenování členů romských komunit do funkce poradců nebo styčných důstojníků policie na místní úrovni a poskytování příslušníkům policie možnost počátečního nebo průběžného vzdělávání v problematice menšinových skupin.
79. S cílem dosáhnout zlepšení vztahů a navázání důvěry mezi policií a menšinovými komunitami byla učiněna řada kroků: opatření na zvýšení zastoupení příslušníků menšin v policejních složkách, zavedení nových programů výuky do policejních škol, aby se budoucí policisté seznámili s etnickými a kulturními otázkami a problémy boje proti rasismu, xenofobii a diskriminaci, přičemž řada policistů má možnost získat speciální školení o policejní práci v menšinových komunitách.
79. Ministerstvo vnitra si uvědomuje, že výše uvedená opatření jsou pouhým začátkem a vypracovalo koncepci „Národní strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k národnostním a etnickým menšinám“, určenou ke zlepšení vztahů s tradičními menšinovými skupinami a také s novými komunitami, jako jsou přechodní obyvatelé, přistěhovalci, uchazeči o azyl a uprchlíci. Tato ambiciózní strategie zahrnuje širokou škálu opatření: podrobný průzkum stávající situace

¹¹ Viz dále „Děti ze zranitelných skupin“

v oblasti vztahů mezi menšinami a policií, zlepšení a další rozvíjení výukových programů, pokračující nábor nových policistů mezi příslušníky menšin, program zaměřený na řešení problémů komunity spolu s jejími členy, zavedení policejních asistentů z romské komunity.

Doporučení:

80. ECRI naléhá na české úřady, aby dbaly na řádné prošetření obvinění z hrubého zacházení vůči příslušníkům menšinových skupin a na předání pachatelů přečinů spravedlnosti. ECRI doporučuje, aby pro řízení spojené s prošetřováním stížností byl zaveden nezávislý vyšetřovací mechanismus, kdy by veškeré fáze vyšetřování byly vedeny a kontrolovány orgánem nezávislým na policii a ministerstvu vnitra.
81. ECRI zdůrazňuje, že případy policejního násilí, jež se dostanou před soud, musí být projednány co nejrychleji a pachatelé náležitě potrestáni, čímž by veřejnost dostala jasnou zprávu, že takovéto jednání na straně policie není tolerováno a bude trestáno.
82. ECRI doporučuje, aby byly zavedeny mechanismy, jež by obětem policejní zvrůle dodaly odvahu podat stížnost. To by mohlo například znamenat určení kontaktních míst, nezávislých na policii, jež by měla za povinnost přijímat a nadále sledovat takovéto stížnosti a podle potřeby také poskytnutí bezplatné právní pomoci obětem.
83. ECRI nabádá české úřady, aby důsledně, po celé zemi a také na místní úrovni uplatňovaly opatření formulovaná v Národní strategii pro policejní práci s menšinami, a aby pro zajištění jejího úspěchu věnovaly nezbytné zdroje.

Monitorování situace

84. Ve své druhé zprávě ECRI doporučila vytvořit systém monitorování, který by umožnil sběr informací o situaci různých menšinových skupin, stanovení rozsahu a příčin diskriminace a vyhodnocení akcí zaměřených na jejich potírání. Doporučila, aby byly vypracovány studie, jež by v různých oblastech respektovaly zásady důvěrnosti a vlastního určení totožnosti.
85. V České republice je nadále nezákonné shromažďovat údaje označující etnický původ. Celá řada aktérů zaznamenala, že nedostatek údajů komplikuje určení rozsahu diskriminace v různých oblastech a vyhodnocení dopadu opatření, zavedených pro zlepšení situace.

Doporučení:

86. ECRI opakuje své doporučení, aby české úřady vytvořily monitorovací systém, jenž by umožnil sběr informací o situaci různých menšinových komunit, určení rozsahu a příčin diskriminace a hodnocení akcí zaměřených na její potírání. Tento systém by měl náležitě respektovat zásady důvěrnosti a dobrovolného uvedení totožnosti osob, náležících do konkrétních skupin. Takovéto monitorování by rovněž mělo brát v úvahu dimenzi pohlaví, obzvláště vzhledem k možnosti dvojí nebo vícečetné diskriminace.

II: SPECIFICKÉ OTÁZKY

Situace Romů na místní úrovni

- *Separace romských společenství od většinové společnosti*

87. Ve své druhé zprávě o České republice ECRI zdůraznila, že je nutné vyhnout se separaci většinové a menšinové společnosti a je nutné proti ní v rámci možností působit. ECRI doporučuje, aby místní úřady napomáhaly účasti Romů při rozhodování o místních záležitostech. ECRI také vyzvalo k úsilí o výchově široké veřejnosti, aby se naučila akceptovat, že Romové tvoří nedílnou součást české společnosti a že je nutné věnovat zdroje na zlepšení jejich situace, jež je v mnoha oblastech znevýhodněná, například v bydlení.
88. ECRI vyjadřuje hluboké znepokojení nad žalostnou situací Romů na místní úrovni. Romské komunity nadále kumulují sociální a ekonomické nevýhody, jež nadále zhoršují měnící se hospodářské podmínky, diskriminace a neochota místních činitelů a společenství přijmout nezbytná opatření ke zlepšení situace. Od poslední zprávy ECRI bylo dosaženo jen málo hmatatelných zlepšení. Místo toho jsou romské komunity ve vzrůstající míře vytěsňovány z českých měst do ghettům podobných čtvrtí, kde ještě intenzivněji pokračuje jejich marginalizace.
89. Právě ve sféře bydlení tato marginalizace nabývá fyzické podoby. Diskriminace Romů v oblasti veřejného bydlení i na soukromém bytovém trhu od poslední zprávy ECRI patrně pokračuje a ještě se zrychluje. Četné zdroje uvádějí, že při přidělování jimi spravovaných bytů se obecní úřady dopouštějí diskriminace. Jednou formou takové diskriminace je přidělování nestandardních bytů romským žadatelům, přičemž při posuzování žádostí slouží k jejich odlišení romská příjmení. Další běžnou praxí obecních úřadů je stanovení kritérií pro přidělování, která jsou na první pohled neutrální, ale diskvalifikují neúměrně vysoký počet Romů, například požadavek zaměstnání a stálého bydliště v dané obci. Dalším příkladem takovýchto kritérií je požadavek na čistý trestní rejstřík, což neúměrně vysoký počet Romů postrádá, částečně díky diskriminaci v jiných oblastech života, jako je výkon spravedlnosti a někdejší postup při získávání občanství. Různé zdroje také poukazují na nedostatek včasné a náležité reakce obecních úředníků v případě neplacení nájemného rodinami závislými na sociálních dávkách, což je situace, jež často znamená jejich nucené vystěhování po nejméně třech měsících neplacení. ECRI rovněž dostala zprávy o obzvláště nevstřícném postoji místních úředníků, pověřených vyplácením sociálních dávek, kteří tyto dávky odmítají vyplatit Romům, kteří špatně vyplnili formuláře nebo nepřinesli náležité doklady a neobtěžují se vysvětlit, co se vlastně od nich požaduje. V soukromém sektoru vlastníci nemovitostí údajně odmítají pronajmout byty nebo domy Romům, nebo je po získání nemovitosti násilně vystěhovávají, někdy v součinnosti s místními úřady.
90. Romům, kteří byli nuceně vystěhováni nebo mají jiný bytový problém, místní úřady často přidělí podřadné byty na periférii měst, což vede k jejich fyzické ghettoizaci. Mnoho těchto Romů je nakonec ubytováno v takzvaných holobytech, v nichž podle odhadů Romové představují mezi šedesáti až sto procenty uživatelů. Tyto byty jsou postaveny pro „sociálně nepřizpůsobivé lidi“ a životní podmínky jsou tam často tak špatné, že představují zdravotní riziko. Byty jsou zpravidla příliš malé pro ubytování celých rodin a sanitární zařízení, pokud vůbec nechybí, je společné pro mnoho uživatelů domu. Obyvatelé jsou

často nuceni akceptovat restriktivní podmínky, například zákaz návštěv a umožnění stálého přístupu úřadů do bytů. Navíc jsou tyto byty mnohdy mnohem dražší, než předchozí byty uživatelů.

91. Od zveřejnění druhé zprávy ECRI přijala česká vláda v r. 2000 Konceptci romské integrace, poskytující rámec pro snahy zlepšit situaci Romů. Prosazování této koncepce se každoročně vyhodnocuje a aktualizuje. Co se týká bytového sektoru, české ústřední orgány veřejně přiznávají existenci výše uvedených problémů a naléhavou potřebu čelit těmto segregujícím trendům. Ústřední orgány nicméně poukazují na obtíže při snahách o řešení těchto problémů, jelikož pravomoc náleží městským úřadům. V jistých obcích byla snaha o krátkodobé řešení poskytnutím dalších levných bytů nebo zahájením projektů na zlepšení podmínek v holobytech. Rada pro romské záležitosti se snaží reagovat pomocí programu, jenž má začít v r. 2004 a bude podporovat nevládní organizace při poskytování pomoci rodinám, aby si mohly udržet byt. Prozatím však činnost místních úřadů zůstává jen okrajová v porovnání s rozsahem problému. Navíc nevládní pozorovatelé poukazují, že spíše než zlepšování bytových podmínek a stavění nových sociálních bytů bude zapotřebí vyvinout úsilí o navrácení Romů do většinové komunity, neboť jinak se segregace utvrdí a ještě vzroste.

Akce na místní úrovni, zaměřené na potírání diskriminace a sociálního vyloučení

92. Ve své druhé zprávě o České republice ECRI doporučila, aby české úřady zajistily důsledné prosazování národní politiky a legislativy proti diskriminaci na místní úrovni, mezi jiným prostřednictvím přísnějšího vládního dozoru nad činnostmi místních úřadů a motivováním místních úřadů, aby tyto iniciativy učinily prioritou. ECRI rovněž zdůraznila důležitost zapojení členů menšinových skupin do těchto iniciativ a doporučila vytvoření formálních struktur, vytvářejících společný prostor pro spolupráci na místní úrovni.
93. ECRI hluboce lituje, že většina místních úřadů se nezdá být motivována k akcím, zaměřeným na zlepšení situace Romů, jelikož tyto akce se údajně místní společnosti nezamlouvají a mohou být politicky příliš drahé. Naopak, někteří místní činitelé se snaží o politické body tím, že rasismu zneužívají a iniciují akce, jež Romy z místního společenství vylučují. Je to o to víc znepokojivé, že místním správám byla ponechána jurisdikce nad většinou oblastí života, a ty tak mají vliv na každodenní existenci romských komunit buď prostřednictvím výkonu vlastních kompetencí nebo uplatněním „přenesených“ pravomocí, delegovaných z centrální úrovně. Na místní úrovni se například činí pravomocná rozhodnutí v oblasti bydlení, sociálních služeb, školství a zdravotnictví. Místní úroveň rovněž nese zodpovědnost za integraci Romů.
94. Vzdor této zodpovědnosti se projevuje zoufalý nedostatek možností, jak čelit diskriminaci. Soudní kontrolu nad diskriminačními rozhodnutími nebo akty místních úřadů brzdí absence účinných nařízení občanského a správního práva, jež by diskriminaci v patřičných oblastech postihovaly. Přijetí návrhu souborného zákona proti diskriminaci, o němž se mluví výše v této zprávě¹², by v tomto ohledu bylo velmi pozitivním krokem vpřed. Právě tak správnímu dozoru brání absence správních orgánů s mandátem, jenž by jim umožnil účinně kontrolovat a postihovat diskriminaci na místní úrovni. Ombudsman má pravomoc šetřit a upozorňovat na akty orgánů místní samosprávy tam, kde

¹² Viz „Ustanovení občanského a správního zákona“ výše

vykonávají přenesenou působnost (např. v oblasti sociálního zabezpečení). Skutečnost, že ombudsman nedisponuje místními pobočkami ani jinými zdroji, aby mohl účinně pokrýt celou tuto oblast, snižuje možnost kontroly, již může tento orgán uplatňovat nad místní správou.

95. Pozornost ECRI upoutal rovněž § 35 odst. 2 zákona o obcích (č. 128/2000 Sb.), který stanoví, že místní správa musí postupovat v souladu s místními podmínkami a místními zvyky. Nevládní zdroje vyjádřily obavu, že toto ustanovení poskytuje místním správám možnost obhájit diskriminační praktiky, například segregaci, jakožto cosi vycházejícího z místních podmínek nebo zvyku.
96. Vládní i nevládní zdroje kromě toho naznačují, že po nedávné reformě veřejné správy je čím dál obtížnější pro ústřední orgány zajišťovat na místní úrovni provádění politických koncepcí celostátní platnosti, například „vládní koncepci romské integrace“. Takže různé strategie (koncepce), jež ústřední orgány rozpracovávají s cílem řešit diskriminaci a znevýhodněnou situaci Romů v různých oblastech života, jsou implementovány nedůsledně, v závislosti na dobré vůli místních úřadů. Až příliš často to znamená, že právě v obcích, kde by opatření stanovená v těchto strategiích byla nejpotřebnější, nejsou uplatňovaná. Neochota na straně některých místních úřadů údajně přetrvává vzdor tomu, že tato opatření jsou financovaná shora. Co se týče politických stran, k nimž místní úřady náležejí, ECRI byla informována nejrozumnějšími zdroji, že žádná z nich si otázky rasismu a diskriminace nehodlá stanovit jako prioritu.
97. Ještě před reformou státní správy hráli klíčovou roli při uplatňování národní politiky pro potírání diskriminace a podporu integrace Romů na místní úrovni romští poradci a asistenti, jmenovaní na úrovni okresů. Romští představitelé, nevládní organizace, ale také zmocněnec vlády pro lidská práva a Rada pro romské záležitosti vyjádřili před ECRI hluboké politování nad tím, že tyto funkce nebyly nahrazeny jinými, poté co v procesu reformy státní správy okresní úroveň zanikla. ECRI tato situace rovněž hluboce znepokojuje. Vládní rada pro záležitosti romské komunity navrhla, aby obce, zahrnuté v dřívějších okresech, uzavřely veřejnoprávní dohodu, jež by jim umožnila jmenovat společného poradce. Nebyly také vytvořeny žádné formální mechanismy pro účast romských komunit na vypracovávání a provádění různých opatření na místní úrovni.

Doporučení:

98. ECRI v této souvislosti opakuje své doporučení neprodleně přijmout komplexní antidiskriminační legislativu, jež bude postihovat diskriminaci ze strany místních úředníků, vykonávajících jak pravomoci v rámci vlastní kompetence, tak i přenesené.
99. ECRI doporučuje, aby české úřady zavedením dalším způsobů kontroly zajistily, že místní úřady budou jednat v souladu s ústavními zárukami rovnosti a bez diskriminace. V tomto ohledu má ECRI za to, že by bylo užitečné vytvořit kontrolní orgány pro dozor nad akty místní správy, obzvláště v oblastech, kde může dojít k diskriminaci. ECRI zároveň vybízí české úřady, aby vytvořily místní pobočky úřadu ombudsmana nebo podobné instituce, jež by byly kompetentní monitorovat diskriminaci ze strany místních úřadů.

100. ECRI zdůrazňuje, že je naléhavě nutné, aby české úřady vypracovaly vhodný mechanismus, jenž by místní úřady přiměl naplňovat národní strategie a politické záměry, jako je vládní koncepce romské integrace, zaměřená na zlepšení integrace Romů do české společnosti a zlepšení jejich situace v klíčových oblastech. ECRI také doporučuje, aby státní úředníci na místní úrovni, působící v nejrůznějších oblastech činnosti, byli zahrnuti do cíleného vzdělávání, jež by se zaměřovalo nejen proti diskriminaci, ale i na zvyšování povědomí o právních závazcích ohledně rovnosti a nediskriminace a o relevantních národních prioritách.
101. ECRI vybízí české místní úřady na území bývalých okresů, aby spolu uzavřely veřejnoprávní dohodu, jež by jim umožnila společně využívat práci romského poradce.
102. ECRI doporučuje, aby do rozvoje, realizace a vyhodnocování opatření, zaměřených na situaci Romů, byly zahrnuty i dotčené romské komunity, ECRI navrhuje vytvoření místních mechanismů, jež by vytvořily společný prostor pro konzultace s členy romské komunity.
103. ECRI zastává názor, že hlavním cílem bytové a sociální politiky by mělo být zachování a podpora romských komunit žijících jako součást většinové společnosti. Je proto naléhavě nutné učinit opatření, jež by zabránila dalšímu nucenému vystěhovávání, včetně náležitých a koordinovaných zásahů úřadů sociální péče. Jiná opatření jsou nutná pro skoncování s diskriminačními praktikami na místní úrovni jak v soukromém tak ve veřejném sektoru a pro jejich postihování. Co se týká těch romských komunit, které již žijí segregovaně od většinové společnosti, je nutné vyčlenit zdroje, aby tito lidé mohli být opětovně začleněni do většinové společnosti. ECRI rovněž zdůrazňuje potřebu další snahy o potírání negativních postojů a stereotypů u většinové společnosti, jež přispívají k zachování těchto diskriminačních praktik.
104. ECRI doporučuje, aby byly rovněž věnovány zdroje na zlepšení bytové situace Romů a obzvláště na to, aby romské rodiny, jež nyní žijí v nestandardních podmínkách, měly přístup k bydlení a infrastrukturám slušné úrovně. Je též nutné učinit opatření pro pomoc rodinám, jež by jim pomohla vystoupit ze začarovaného kruhu chudoby a závislosti, v němž se nyní nacházejí.
105. ECRI doporučuje, aby se místní úřady postavily do čela boje proti rasismu a diskriminaci. ECRI vybízí politické strany, aby bezprostředně reagovaly na jakékoli projevy rasismu nebo diskriminace, jichž se na místní úrovni dopouštějí jejich členové. ECRI také naléhá na české strážce zákona, aby bedlivě uplatňovali ustanovení trestního zákona ohledně rasových přečinů, jichž by se dopustili místní úřady.

Děti ze zranitelných skupin

- ***Přístup romských dětí ke vzdělání***

106. Ve své druhé zprávě o České republice, s poukazem na takřka automatické posílání romských dětí do zvláštních škol pro mentálně zaostalé, ECRI doporučila, aby podobné praktiky byly důsledně prozkoumány a jakékoli testování, používané pro nasměrování dětí do škol, bylo spravedlivé a sloužilo k náležitému ohodnocení skutečných schopností dětí. ECRI zdůrazňuje, že je

důležité, aby si romští rodiče uvědomili, že jejich děti potřebují mít možnost podílet se na normálním vzdělání. ECRI doporučila, aby různá opatření, například informační a motivační kampaně, byla zaměřena na romské rodiče s cílem zlepšit docházku romských dětí do mateřských škol. Kromě toho ECRI vybídla české úřady, aby rozšířily praxi „nultých ročníků“, konkrétně přidělením adekvátních zdrojů a informační kampaní směřovanou na romskou komunitu.

107. ECRI je znepokojena, že romské děti jsou i nadále posílány do zvláštních škol, což utvrzuje jejich segregaci od většinové společnosti, a navíc je vážně znevýhodňuje pro celý zbytek života. České ministerstvo školství vyvinulo standardizovaný test, zaměřený na zlepšení hodnocení mentální úrovně dětí, jak je vypracovávají psychologicko-poradenská centra, podílející se na rozhodnutí poslat děti do zvláštních škol. Tyto testy však nejsou povinné a představují pouze jeden z baterie nástrojů a metod, jež tato centra doporučují.
108. Co se týká ostatních elementů, jež jsou nutné pro poslání dítěte do zvláštní školy - souhlas rodičů nebo zákonného opatrovníka dítěte - rodiče, činící toto rozhodnutí nadále nemají dostatek informací o dlouhodobých negativních důsledcích toho, že své děti pošlou do takovýchto škol. Na druhé straně správní a ekonomické změny znamenají, že školy o studenty soupeří a tak se zvláštní školy snaží si své romské žáky zachovat a přilákat nové, aby zaplnily třídy. Romští rodiče jsou tudíž nabádáni, aby své děti posílaly právě do těchto škol. I když je mnoho důvodů, proč se nakonec rodiče takto rozhodnou, často prý roli hraje i přesvědčení, že v normálních školách by děti měly potíže; nebyly by akceptovány, čelily by diskriminaci a dokonce násilí. Zvláštní školy jsou často rodičům prezentovány jako příležitost, kde dětem bude věnována odborná pozornost a budou s ostatními romskými dětmi.
109. ECRI také dostala zprávy o romských rodičích, jež normální školy odmítly. Vzhledem k ekonomické konkurenci se některé normální školy údajně obávají, že jejich škola dostane cejch „školy pro cikány“ a neromští rodiče tam své děti nepošlou. ECRI byla rovněž informována, že je nyní dokonce snazší i pro mentálně zdravé děti dostat se do zvláštní školy, jelikož existuje ustanovení zákona, které tuto možnost v případě potřeby poskytuje. Nyní je tedy možné, aby se děti do těchto školy dostaly přímo, aniž by se musely podrobit hodnocení v psychologických a poradenských centrech.
110. ECRI dostala velmi pozitivní odezvu ohledně takzvaných „nultých ročníků“ (přípravných tříd) na předškolní úrovni, jež zvyšují počet romských dětí, které pak nastoupí do normální školy. Ačkoli počet dětí v těchto třídách každým rokem roste, je mnoho míst a dokonce celých okresů, kde žádné přípravy otevřené nebyly pro nezáměr zřizovatelů škol, do jejichž kompetence otevření podobných tříd patří. ECRI zároveň získala informace, že v některých případech si romští rodiče nepřejí posílat děti do předškolních zařízení, jelikož by to znamenalo ztrátu sociálních přídatků na tyto děti.
111. Školský zákon, který vstoupil v platnost v lednu 2000, poskytuje absolventům zvláštních škol možnost hlásit se na střední školu. Podle různých zdrojů to však zůstává do značné míry teoretickou možností, jelikož zvláštní školy dětem neposkytují vědomosti, jaké by pro přijetí na normální školu potřebovaly. Děti opouštějící zvláštní školy nemají adekvátní přípravu pro normální školy a ředitelé, kteří o jejich přijetí rozhodují, je odmítají. Neexistují žádná opatření, jež by absolventům zvláštních škol pomohla doplnit si vzdělání a dostala je na úroveň, kdy by byli adekvátně připraveni pro řádné střední školy.

112. ECRI vyjadřuje znepokojení na novém trendem, jenž představuje zachování segregovaného školství v nové podobě - to jest zvláštní třídy v rámci normálních škol. ECRI získala z různých zdrojů zprávy, jež vyjadřují obavu, že tento trend bude zachován i v novém školském zákoně, který se momentálně připravuje. Řada zúčastněných aktérů se obává, že tento nový návrh zákona vytváří možnosti pro ještě výraznější separaci Romů, jelikož zavádí novou kategorii zvláštních programů pro sociálně znevýhodněné. Panují obavy, že i ti Romové, kteří nyní chodí do normálních tříd, budou následně tomuto zákonu označeni jako „sociálně znevýhodnění“ a na tomto základě oddělení od ostatních.
113. Co se týká romských žáků, kteří navštěvují normální školy, ECRI ve své druhé zprávě poukázala na mimořádně nízkou účast Romů na dalším vzdělání po ukončení základní školy. ECRI navrhla českým úřadům řadu iniciativ, například prozkoumání, jakou roli hrají určité stereotypy mezi pedagogy, cílené školení učitelů, nábor romských učitelů a rozšířené zaměstnávání romských pedagogických asistentů.
114. Podle informace ministerstva školství existuje v současné době 350 pedagogických asistentů, přidělených většinou na základní školy, i když někteří pracují i na středních školách. Tato iniciativa je vesměs hodnocena kladně, ovšem stejně jako u přípravek zůstává rozhodnutí o přijetí těchto asistentů na vedení školy nebo na jejich zřizovatelích na místní úrovni a ti se v mnoha oblastech rozhodli, že tak neučiní. Existují i jiné iniciativy, například školení pro učitele, zaměřené na překonávání negativních stereotypů a diskriminace, nebo doplnění osnov základních škol o výuku kultury, dějin a jazyka Romů i jiných menšin, tolerance a multikulturalismu. Vzdor těmto iniciativám však problém nízké účasti Romů na středním a vysokoškolském vzdělávání přetrvává.

Doporučení:

115. ECRI naléhavě doporučuje, aby české úřady co nejrychleji zajistily, aby romští žáci, kteří netrpí duševní poruchou, nebyli umisťováni do zvláštních škol pro mentálně postižené.
116. ECRI doporučuje, aby české úřady dohlédly, aby nový školský zákon nevytvářel novou formu separovaného školství pro romské děti.
117. ECRI naléhá, aby se české úřady ještě více snažily pro romské rodiče zajistit přesné informace o tom, jaké dlouhodobě negativní důsledky může pro jejich děti mít chození do zvláštní školy. Vybízí rovněž místní úřady, aby věnovaly prostředky na zlepšení komunikace mezi romskými rodiči a normálními školami.
118. ECRI doporučuje, aby byla učiněna urgentní opatření pro uspokojení vzdělávacích potřeb žáků kteří v současné době navštěvují zvláštní školy, tj. například individuální programy a vyrovnávací třídy, jež by umožnily těmto dětem dosáhnout úrovně, kdy by mohly být začleněny do normálního vzdělávacího systému. ECRI vyzývá české úřady, aby monitorovaly a vyhodnocovaly proces integrace tak, aby se romským dětem, které se dostaly do systému zvláštního školství, dostalo adekvátní podpory.

- 119. ECRI zároveň zdůrazňuje důležitost opatření, zaměřených na zvyšování povědomí u široké veřejnosti, ředitelů místních škol a také učitelů o významu integrace. ECRI rovněž doporučuje, aby učitelé a ředitelé škol dostali možnost dalšího školení o potírání diskriminace a o multikulturním vzdělávání.
- 120. ECRI vyzývá české úřady, aby rozšiřovaly úspěšné iniciativy, jako jsou přípravky a romští pedagogičtí asistenti, do oblastí České republiky, kde jich je zapotřebí. ECRI zároveň vybízí české úřady, aby monitorovaly způsob, jak jsou tyto a další iniciativy uskutečňovány na místní úrovni.
- 121. ECRI naléhá na české úřady, aby podnikly pozitivní kroky, jež by poskytly romským dětem rovné příležitosti pro pokračování ve vzdělání na vyšší úrovni.

Odebírání romských dětí z rodin

- 122. ECRI je hluboce znepokojena zprávami, že počet romských dětí, jež jsou odebírány z rodin a umísťovány do státních institucí nebo do náhradní péče, je neúměrně vysoký. I když vzhledem k restrikcím, uplatňovaným na sběr údajů, nejsou k dispozici přesná čísla, občanské organizace působící v této oblasti odhadují, že počet romských dětí umístěných do institucionální péče představuje přinejmenším čtvrtinu celkového počtu všech dětí v těchto zařízeních. Navíc se odhaduje, že zhruba polovina těchto dětí je v institucionální péči ze sociálních důvodů, neboli kvůli špatným životním podmínkám a chudobě.
- 123. Děti mohou být předběžně odebrány z rodin na základě rozhodnutí sociálního pracovníka, potvrzeného předběžným výrokem soudu vydaným do 24 hodin po tomto rozhodnutí. Občanské společnosti udávají, že když sociální pracovníci přijdou do romských rodin bez prostředků, často usoudí, že pro děti by bylo lepší, kdyby byly svým rodičům odebrány. Na druhé straně však v podobné situaci u neromských rodin sociální pracovníci častěji vycházejí z předpokladu, že zájmům dítěte poslouží lépe, když zůstane u svých biologických rodičů a rozhodují, že rodina má spíše nárok na přednostní péči sociálních služeb a nikoli že dítě má být odebráno. Návrhy sociálních pracovníků zřejmě soudy, jež mají odebrání potvrdit, rutinně akceptují.
- 124. Jakmile je dítě umístěno do náhradní nebo institucionální péče, jejich možnost kontaktu s rodinou je často omezená. Tyto romské děti jsou tudíž prakticky vytrženy ze své komunity a z romské kultury.

Doporučení:

- 125. ECRI doporučuje, aby české úřady vyšetřily důvody, proč je neúměrně vysoký počet romských dětí odebírán z rodin, a aby přijaly opatření zaměřená na faktory, jež vedou k jakémukoli diskriminačnímu rozhodnutí. ECRI doporučuje, aby sociální pracovníci absolvovali specifické školení, aby si uvědomili možné rasové předsudky a předpoklady, které je mohou ovlivnit ve způsobu, jakým přistupují k romským rodinám.

Špatné zacházení s dětmi ze zranitelných skupin

126. ECRI je hluboce znepokojena zprávami o šikanování dětí ze strany strážců zákona. Stává se prý, že romské děti jsou zadržovány a donuceny k přiznání menších přestupků, což znamená zápis do trestního rejstříku. Romské děti jsou také někdy na ulici nebo při zadržení vystaveny hrubému zacházení policistů.
127. ECRI je rovněž znepokojena zprávami, že mezi oněmi ne-občany, umístěnými v záchytných střediscích, popsanych výše v této zprávě, jsou i nezletilci¹³. V těchto záchytných střediscích, kde neexistují žádné aktivity pro děti a kde není možnost školní docházky, se děti ocitají ve stejných, prakticky vězeňských podmínkách jako dospělí. České úřady informovaly, že bylo nedávno otevřeno nové speciální záchytné středisko pro rodiny s dětmi. Jakmile ovšem jeho kapacita bude naplněná, rodiny s dětmi budou nadále umisťovány do ostatních záchytných středisek.

Doporučení:

128. ECRI vyzývá, aby bylo okamžitě skoncováno s jakýmkoli obtěžováním dětí a aby byly neprodleně vyšetřeny zprávy o takovémto chování ze strany strážců zákona.
129. ECRI naléhavě žádá, aby děti nebyly zadržovány v podmínkách připomínajících vězení a aby dětem migrantů byla zajištěna základní práva a zvláštní péče, odpovídající jejich obtížné situaci.
130. Ve vztahu k oběma výše uvedeným otázkám ECRI upozorňuje české úřady na Úmluvu o právech dítěte OSN

¹³ Viz „Přijímání a postavení osob v bez státní příslušnosti“

LITERATURA

Na tomto seznamu jsou uvedeny hlavní publikované zdroje, jež byly při zkoumání situace v České republice použity. Nejedná se o vyčerpávající seznam veškerých zdrojů informací, k nimž měla ECRI při přípravě této zprávy přístup.

1. CRI (2000) 4: Second report on the Czech Republic, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 2000
2. CRI (97) 50: Report on the Czech Republic, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, September 1997
3. CRI (96) 43: ECRI General Policy Recommendation n° 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, October 1996
4. CRI (97) 36: ECRI General Policy Recommendation n° 2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 1997
5. CRI (98) 29: ECRI General Policy Recommendation n° 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
6. CRI (98) 30: ECRI General Policy Recommendation n° 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
7. CRI (2000) 21: ECRI General Policy Recommendation n° 5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, April 2000
8. CRI (2001) 1: ECRI General Policy Recommendation N° 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, December 2000
9. CRI (2003) 8: ECRI General Policy Recommendation N°7: National legislation to combat racism and racial discrimination, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, December 2002
10. CRI (98) 80 rev: Legal measures to combat racism and intolerance in the member States of the Council of Europe, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 2000
11. CommDH(2003)10: Report by Mr. Alvaro Gil-Robles, Commissioner of Human Rights, on his visit to the Czech Republic (24-26 February 2003), Council of Europe, October 2003
12. ACFC/INF/OP/1(2002)2: Opinion on the Czech Republic, Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Council of Europe, April 2001
13. CERD/C/63/CO/4: Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Czech Republic. 22 August 2003
14. CERD/C/419/Add.1: Fifth periodic report of States parties due in 2002, Addendum, Czech Republic, 23 May 2003
15. CRC/C/15/Add.201: Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Czech Republic, 18 March 2003
16. "Women Asylum Seekers and Trafficking" – Research report for the United Nations High Commissioner for Refugees, Prague Office, by the Institute of Ethnology, Prague 2001

17. "Integration of Recognised Refugees" - Research report for the United Nations High Commissioner for Refugees, Prague Office, Zdenek Uherek, Institute of Ethnology, Prague 2002
18. Comments on the Second Report on the Czech Republic on Implementation of Recommendations of ECRI and Identification of Specific Issues calling for Special Attention, Centre for Citizenship/Civil and Human Rights, June 2003
19. Annual Report 2002-2003, Centre for Citizenship/Civil and Human Rights
20. Report on Racial Attacks against Roma, Police Violence against Roma, the Institutional Racism of Czech State Bodies and Some Aspects of Nonviolent Discrimination of Roma, League of Human Rights, Czech Republic, May 2003
21. Comments on the Second Periodical Report of the Czech Republic on the Implementation of The Convention on the Rights of the Child, League of Human Rights, Czech Republic, September 2002
22. Legal analysis of National and European Anti-discrimination legislation – A comparison of EU Racial Equality Directive & Protocol N° 12 with anti-discrimination legislation in Czech Republic, Barbara Bukovska and Lee Taylor, ERRRC/Interights/Migration Policy Group, September 2001,
23. Minority Protection in the Czech Republic - An assessment of the Concept of Governmental Policy Towards Members of the Roma Community Supporting Their Integration into Society, Open Society Institute 2002
24. Romany in the town, Socioklub/UNHCR, Prague 2003
25. "Low Standard Apartments as a Tool of Ethnic Segregation in the Czech Republic", Petr Višek, Roma Rights Nr 3-4, 2002
26. Letter to the United Nations Committee for the Elimination of Racial Discrimination, European Roma Rights Centre, 28 July 2003
27. "Romani men in black suits: racism in the criminal justice system in the Czech Republic, Barbara Bukovska, Roma Rights, Nr 1 2001
28. Act Concerning the Provision of Equal Treatment and the Protection against Discrimination, unofficial translation
29. National Strategy on Policing Minorities, Ministry of the Interior, Czech Republic, 2002
30. The Roma Integration Policy Concept, Approved by the government of the Czech Republic, 12 March 2003
31. Report on the Issue of Extremism in the Czech Republic, Ministry of the Interior, Czech Republic Security Policy Section, 2001

